

an (sind die Wörter) dreigeschlechtig AK. 3, 4, 58. 106; vgl. u. 3. — 3) von der Zeit: dann (correlat. von यद्, यदि): अतश्चिदिन्द्रः सदेसो वरीयान्यदी सोमः पूषति दुग्धो अतः RV. 3, 36, 6. स्वावृद्भवस्यामृतं यदी गौरतो ज्ञाता-सो धारयत उर्वी 10, 12, 3. 1, 4. 1, 163, 5. u. s. w. darauf: सर्वत्र कुशलं राजा तमतः प्रत्युदाहरत् Vīc. 2, 10. von hier an: अथातः संहिताया उप-निषद् व्याख्यास्यामः Taitt. Up. 1, 3, 1. मांसस्यातः प्रवक्ष्यामि विधिं भक्त-पावर्गने M. 5, 26. 8, 301. अत उर्ध्वम् von nun an in der Folge: निवसि-ष्यसि मय्येव अत उर्ध्वम् Bhāg. 12, 8. अत उर्ध्वं तु भूयस्त्वं प्रीतिमाकृतुर्महसि N. 25, 11. — प्रवक्ष्यामि M. 8, 214. 218. 266. 278. 11, 98. — निबोधत 11, 247. Dieselbe Bedeutung hat अतः परम्: न चैव न भविष्यामः सर्वे व्यमतः परम् Bhāg. 2, 12. — प्रवक्ष्यामि M. 9, 56. 10, 131. अत उर्ध्वम् bedeutet auch nach diesem Zeitpunkt, hierauf, später M. 2, 39. 4, 98. — 4) vom Grunde: in Folge dessen, daher, deshalb Brāhman. 2, 30. N. 23, 25. Çāk. 44. 114. 120. 23, 23. 30, 3. 98, 21. Hit. 17, 5. 6. 19, 2. u. s. w. यतः — अतः Jāg. 1, 351. यस्मात् — अतः Ragh. 1, 77. अतः — हि M. 11, 53. हि — अतः Ragh. 2, 43. — H. an. 7, 49. wird अतस् definiert: अतो हेतोरपदेशवत् । निर्देशे पञ्चम्यर्थे च. Die Grammatiker stellen अतस् in Verbindung mit एतद्: s. P. 5, 3, 5. Vop. 7, 110. Ueber das tonlose अतस् s. P. 2, 4, 33.

अतस् 1) m. a) Wind Uṇ. 3, 116. Mādhava in der Dhātuvyākṛti im ÇKDr. — b) Geschoss Mādhava. — c) Seele Uṇ. Mādhava. — d) ein Gewand aus Baumrinde Mādhava. — 2) f. अतसी gaṇa गौरादि. N. einer Pflanze, Linum usitatissimum, AK. 2, 9, 20. Triak. 2, 9, 4. H. 1179. Suçr. 1, 103, 10. 132, 6. Nach Einigen: Crotalaria juncea (शाणवृक्ष) ÇKDr. — 3) n. Gebüsch, Gestrüpp: नीचा तं धृत्यतसे न शुष्कम् RV. 4, 4, 4. अत-सा वर्णानि Büsche und Bäume 10, 89, 5. 1, 58, 2. 4. 2, 4, 7. 3, 7, 3. 4, 7, 10. — Die drei ersten Bedeutungen können füglich auf अत gehen zurück-geführt werden.

अतसौष्य adj. zu erbetteln, zu erbitten: तव स्वधाव इयमा समर्थ उति-र्विज्ञेधतसाय्या भूत् RV. 1, 63, 6. स्यो यो नृयो अतसाय्यो भूत्स्वधाभ्येयः सूर्यस्य सतिता 2, 19, 4. — Von einem denom. अतसाय्, das auf ein von 1. अत् stammendes अतस Wandern zurückzuführen ist; vgl. अतसि.

अतसि (von 1. अत् m. Bettler (der Herumwandernde): कनव्यौ अतसीना तुरा गृणीत मर्त्यः RV. 8, 3, 13. — Vgl. अतसाय्य.

अति (von 2. अ b.) 1) adv. a) vorbei, vorüber, in Verbindung mit Verben der Bewegung: अति — इ, अति — क्रम्, अति — वर्त्, verfließen (von der Zeit). — b) über das Maass und zwar α) über das gewöhnliche Maass, überaus, sehr, vorzüglich, in hohem Grade: अति यो मन्त्रो यज्ञाय देवः सुकीर्तिं भिन्ति वरुणस्य भूरेः RV. 2, 28, 1. धर्मस्तेनाति किल दुश्चरः MBh. 1, 4173. राज्ञो नातिवैभो इयं यस्तस्याश्रुमतो यथा R. 2, 42, 12. सैव रामेण नगरो रक्ता नातिशोभते 47, 17. अति (Sch. = अतिशयम्) प्रपेदे Naisb. 1, 41. Ueberaus häufig in Zusammensetzungen mit Verbalnominibus, Adjectiven und Adverbien, ja sogar mit Appellativen: अतिवरन् sehr eilend R. 4, 13, 18. अतिगुप्त wohl verwahrt Hit. Pr. 48, v. 1. अतिकु-त्तित sehr verachtet H. 350. अतिपरित्त stark verwundet M. 7, 93. अतिस्तुतं भवता vorzüglich von dir gepriesen P. 6, 2, 144, Sch. 1, 4, 95, Sch. अतिभय grosse Gefahr AK. 2, 8, 2, 68. अतिशक्ति sehr grosse Kraft, अतिश्रम sehr grosse Müdigkeit Çāk. 103. अतिपीडन heftiges Drücken Vīd. 302. अतिदुष्कर Hit. Pr. 17. अतिमुख Daç. 1, 19. अतिनिष्करुण Çāk.

180. अत्यल्प H. 1428. अतिप्रुक्त 1309. अतिलोहित 1326. अतिधूम्र 1327. अतिराजन् ein ausserordentlicher König P. 2, 2, 18, SAUN. Vartt. 1, Sch. 5, 4, 69, Sch. Vop. 6, 88. अतिगौः P. 5, 4, 69, Sch. अतिगार्ग्यः = शोभनो गार्ग्यः Pat. zu P. 6, 2, 191. Pleonastisch vor einem superlat. oder comparat., so wie vor सु, प्र und परि, wenn diese als Ausdruck der Intensität erscheinen: अतिश्रेष्ठ VP. in Zeitschr. d. d. m. G. VI, 92. अतिघनतर Pāṇāt. 148, 5. अतिस्वल्प 118, 23. अतिप्रचण्ड R. 6, 38, 5. नातिपरिस्पृष्ट Çāk. 110. Bildet mit Substantiven possessive Adjectiva: अतिरूष् überaus zornig Çāk. 119. अतिवेपथु sehr zitternd BRAHMA-P. in LA. 59, 5. अतिश्रव von überaus grosser Geschwindigkeit H. 494. — β) über das gehörige Maass, allzu, allzusehr, über die Grenzen hinaus, allzuviel: अनतिप्रमथो वै देवतामतिपृच्छसि गार्गि मातिप्राज्ञीः Bṛh. Âr. Up. 3, 6. अत्यमृतः nimium edentis Bhāg. 6, 16. मा मा मानद् माति (sc. पीडय) माम-लम् Amar. 36. = Vet. 11, 14. अतिमिक्तमेव भवता P. 4, 4, 95, Sch. अ-तिदानादतिर्वद्धो नष्टो मानात्सुयोधनः । विनष्टो रावणो लौल्यादति सर्वत्र वर्जयत् Çārng. Paddh. Niti 26. (vgl. Kān. 50. Vet. 37, 4. 5.). अतिकुल्व, अ-तिकृश, अतिकृल u. s. w. VS. 30, 22. नात्युच्छ्रितं नातिनीचम् nicht zu hoch und nicht zu niedrig Bhāg. 6, 11. नातिमानिता keine zu hohe Meinung von sich selbst 16, 3. अतिकल्यम् zu früh am Tage M. 4, 140. Diese zwei Bedeutungen des adv. अति zerlegen die indischen Lexicogr. in vier: α) प्रकर्षे AK. 3, 4, 22, (Col. 28), 3. H. an. 7, 20. Med. avj. 20. — β) निर्भरे AK. 3, 5, 2. H. 1335, Sch. = भूरे H. an. = नितान्त Med. avj. — γ) पू-जने AK. 3, 5, 5. = स्तुति H. an. = प्रशंसायाम् Med. avj. — δ) लेपे H. an. Med. avj. Zusammensetzungen mit dem adv. अति verbinden sich häufig mit der selbständigen Negation न (= अन्): नातिमानिता Bhāg. 16, 3. — नातितृप्ति Jāg. 1, 114. नातिदीर्घ N. 25, 16. नातिहर R. 3, 1, 29. 17, 16. 5, 86, 12. नातिपरिस्पृष्ट Çāk. 110. नातिभिन्न 27, 18. नातिशोभित Ragh. 4, 8. Dagegen Çāk. 112, 9: अतः खलु ममानतिकुद्धो मुनिः in prädicativem Verhältniss. — 2) praep. a) über, über — weg, über — hinaus im Raume, in der Zeit, an Zahl, an Menge, in der Ordnung, an Macht, an Intensität einer Thätigkeit u. s. w., mit dem acc.: वि राजस्यति सिधेः RV. 3, 10, 7. 7, 33, 2. 9, 8, 5. 10, 126, 1. u. s. w. (अमंक्त) शतं मे गर्द-भानां शतमूर्ध्वतीनाम् । शतं दासो अति स्रजः Vālakh. 7, 3. रुद्रे हि नाति पशवः Çat. Br. 3, 2, 4, 20. 3, 2, 2. अति वै प्रजात्मानमति पशवः Ait. Br. 4, 6. अति मृत्युमेति Çvetāçv. Up. 6, 15. अति चन्द्रं च सूर्यं च शिखिनं च स्व-यंप्रभा (पितामहसभा) । दीप्यते MBh. 2, 434. अति सर्वाणि भूतानि रामो वैभो 7, 2233. यैरन्यान्वितास्म्यति 3, 10731. गोविन्दमति नेष्टः Vop. 5, 7. कदस्याति (wider) व्रतं चक्रमा का नि वेद RV. 10, 12, 5. न देवानामति व्रतं शतात्मा च न जीवति 33, 9. Vgl. die Wurzeln इ, क्रम्, गम्, पत्, वर्त्, शी u. s. w. mit अति. Dies ist das अति लङ्घने AK. 3, 4, 22, (Col. 28), 3. H. an. 7, 20. Med. avj. 20. Ein partic. fut. pass. von einer mit अति zusammengesetzten Wurzel erscheint sogar in prädicativem Verhält- niss vorzugsweise mit der präfigirten Negation अन् und nicht mit der selbständigen: अनतिक्रमणीयं मे सुहृदाक्यम् Çāk. 22, 12. 29, 20. 93, 19. 99, 21. कामं धर्मकार्यमनतिपात्यं देवस्य 60, 17. Sehr häufig verbindet sich अति in dieser Bedeutung mit dem von ihm regierten Worte zu ei- nem adj. oder adverb. comp.: अत्यङ्गुल über eine Daumenbreite sich er- streckend, अत्यङ्ग über einen Tag dauernd, अतिशक्र über Indra